

Ben-Cho-Shey

Os movementos nacionalistas na Europa actual

Conferencia de xullo de 1931

Grande é o desacougo que o meu espírito sinte o chegarme a falarvos dende esta tribuna, pol-a que tantos homes de mais sabencia que eu teñen desafiado.

De certo que é ben grande o meu atrevemento; incomprendible si se ten en conta a enorme difrencia que hai entre o público culto que me escoita y-a miña cativeza e falla de preparación.

Si o vir eiqui hoxe matinales ouvir unha grande peza oratoria, ou tedes mentes de escoitar unha conferencia chea de erudición, ou adornada con magníficos floripondios literarios, confésovos dende agora mesmo que vindes trabucados. Eu dareivos o que pode dar de si un escolante rural, un home de espírito curioso e de corazón acugulado ó amor á nosa Terra que se daría por moi satisfeito si fora capaz de podervos transmitir un anaco de emoción galleguista que garda no seu peito; si tivera a virtude de contaxiarvos o fervor conque sinte a causa da resurrección de Galicia.

Galicia, esta nosa terra tan querida e tan aldraxada por propios y-estranos; esta nosa nai que logo vai deixar de ser a borrallenta pra porse a cabeza de total-as nacionalidades peninsulares pol-o esforzo y-o agarimo dos seus fillos que por ela loitaremos e pra ela temos de conquistar os dereitos que no devalar dos séculos lle foron roubando.

Mais pra eso compre que todos fagamos un esforzo, que todos poñamos a contribución a nosa vontade e que traballemos e loitemos con fé cega, con fé ardente pra conquistar a redención de Galicia que en cabo ha de ser a nosa propia redención.

Levamos catro séculos de asoballamento, catro séculos de colonización, catro séculos de un constante dispregio da nosa fala, do noso traxe, das nosas costumes, dos nosos produtos. Y-é preciso que esto se acabe como se acabou na Irlanda, na Polonia, na Ukrania y-en total-as nacións

Público asistente ao mitín no Concello de Taboada, na campaña do "Si" polo Estatuto de Autonomía, celebrado o 7 de xuño de 1936

europas que hoxe gozan de liberdade gracias a loita constante dos seus fillos, que non recuaron nin ante o sacrificio da vida.

E porque a historia do istes movementos libertadores das nacionalidades europeas é tan exemplar, quéroa taguer eiqui pra que nos sirva de modelo, pra que si na loita que temos que soste cos intereses creados en defensa da liberdade de Galicia padecésemos mágoas e sofrisemos persecucións, nos lembremos do moito que loitaron e padeceron os pobos que, sendo hoxe libres, viviron días amargurados de tiranías feroces e imperialismos asoballadores. Pra que non coidedes que nos somos un caso único no mundo, e pra que deprendades que os pobos que teñen alma, os pobos que aman a súa lingua y-as suas tradicións, os pobos con espírito cidadán, faise-lles xusticia e reconócenselles os seus dereitos, sempre que sexan capaces de sabelos esixir.

Eis o remedio. Ter concencia dos dereitos de cada un e facelos respetar.

Esto é o que cabo de moitos anos de costante loita conqueriron todolos pobos europeos que hoxe gozan da plenitude dos seus dereitos.

O falar de todas e cada unha de istas nacionalidades ocuparía un tempo do que non podemos dispoñer, e por eso limitareime a aquelas que, por estar mais preto de nos, pol-a analoxia das circunstancias políticas e xeográficas en que se desenrolaron nos merecen mais intrés, e tamén porque con ocasión dos meus viaxes son as que conozo millor y-as que poiden observar de preto dándome conta do fervor y-o entusiasmo que os seus fillos puxeron na conquista das súas reivindicacións históricas e cívicas.

Bélxica, esa pequena nación que foi pasmo do mundo pol-a heroica resistencia que durante a Guerra europea soupo opoñer o militarismo alemán, é un estado composto por

Nesta páxina: Ramón Piñeiro, LUGRÍS, Ben-Cho-Shey e Pura Vázquez. Na páxina da dereita, fotografía feita por Ben-Cho-Shey no Val do Mao. A 1ª á esquerda é a súa muller, Isabel Algarra; o seu anfitrión, Eugenio Campo, coa súa familia

dous pobos de raza e fala diferentes: o walon y-o flamenco.

Fai agora un século o Estado belga quedou constituído por obra e gracia de esa gran argalleira universal que se chama a Diplomacia. Mais dende o primeiro día viuse que aquilo era unha cousa artificial e foron os flamencos os que, considerándose preteridos trataron de recadar para a súa lingua igoaldade da dereitos co a francesa que é a oficial do Estado.

O problema pra os flamencos tiña grandes analoxías co noso. En Flandes os señoritos tiñan por mais fino o falar francés, y-os burgueses despreciaban o flamenco porque dicían que era o lengoaxe dos traballadores e dos criados, que ven a ser o mesmo que nos acontece a nos cos ricos analfabetos e cos señoritos cursis que pasean a sua vagancia pol-as ruas das nosas vilas e cibdades. ¡Tampouco lles serve o galego pra espoñer as grandes ideas que lle brincan nas suas testas valeiras!

Pro esto non foi reparo pra os patriotas flamencos, non que, servíndolle de aguillón, estimulounos a seguir loitando pol-o trunfo dos seus ideás que pouco a pouco foron ganando terreo nas esferas oficiaes.

Asi no ano 1850 conqueriron que se lle eisixise o coñecemento do idioma flamenco os empregados provinciais de Amberes; catorce anos mais tarde tiveron iste mesmo trunfo no municipio amberés, y-o ano seguinte xa lograron que o flamenco fose declarado idioma oficial na provincia de Amberes.

Non se pararon eiqui os defensores da causa flamenca e por aqueles dias veu darlles a razón un emocionante erro xudicial que se cometeu con dou paisanos flamencos. Acusábanos de un crimen tremendo e compareceron diante do tribunal que os habia de xuzgar. Ningún dos dous acusados sabia o francés e d'iste xeito non poideron entender o que decían o Presidente, o Fiscal y-os defensores.

Rematou o xuicio oral e foron condenados a morte. E cando xa se habia cumprido a triste sentenza, velei que se presenta o verdadeiro culpable confesándose autor do crime.

Ante a terrible inxusticia ergueuse todo Flandes n-un formidable movemento de protesta e pideu enerxicamente o uso da lengoa flamenca nos tribunales do país. A razón impúxose os gobernantes e dende entón ordeouse que nas causas criminales se usase o idioma do acusado.

Diante de iste feito histórico, sucedido n-un país de condicións lingüísticas parellas o noso, eu pregunto: ¿Cantos erros xudiciales se terán cometido nos tribunales de xusticia galegos? ¿E que todos nos non coñecemos anécdotas de trabucamentos nos interrogatorios a que son sometidos os nosos paisanos por funcionarios que desconocen a nosa lengoa? ¿Podríamos asegurar que adeministran xusticia os xueces que non entenden a fala dos testigos e dos procesados? Velai un dos grandes argumentos en favor da reivindicación da nosa fala.

Os flamingants souperon aproveitar a ocasión que se lle presentou, e dende aquela as victorias fóronse sucedendo mais apresa do que iles mesmo podían matinar. Primeiro esixíuselle o coñecemento do flamenco a todol-os funcionarios públicos de Flandes; logo fíxose usual nas escolas a lengoa flamenca; despois estableceuse o ensino de ela nos Institutos; mais tarde declarouse obligatoria en todo o país, e, derradeiramente, adoptouse o bilinguismo nos Tribunales, fundouse unha Academia de Lengoa flamenca e crearonse teatros adicados a representar obras no idioma do país.

Non cabe dúbida que a loita foi grande e continuada, en fin de contas os flamencos viron o trunfo dos seus ideais hoxe, por calqueira parte de Flandes que se vaia, pódese ver como o idioma flamenco ten igoaldade de trato co francés.

Eu poiden ollar como n-aquil país os letreiros das oficinas, dos edificios

públicos e hastra os das rúas están escritos nos dous idiomas; as moedas levan inscricións nas dúas lengoas; o xornal oficial que fai as veces da nosa Gaceta, imprentase a dúas columnas: unha en francés y-outra en flamenco, y-en fin, hasta os oficiais do exército belga se lles esixe que sepan falar o flamenco.

Hai en terras de Flandes tal amor e devoción pol-o seu idioma que chega a contaxiar as persoas alleas o país. Eu lémbrome agora de un feito que presenciei na incomparable e poética cidade de Bruxas. Celebrábase un concerto n-un magnífico xardín de aquela vila de engado. A música era a dos Exploradores, y-arredor do templete apretábanse centos de persoas que escoitaban con intrés as pezas que tocaban os rapaces. A o final a música deu en tocar unha especie de marcha, y-eu vin como todas as cabezas se descubrían, como as xentes se erguían das cadeiras en que estaban sentadas y-as caras se transfiguraban. Eu mesmo fiquei parado e candoaquelo rematou aplaudin como eles, e con tal calor o fixeron que a música repetiu. Entón crebouse o silencio y os espectadores romperon a cantar; eu non entendía o que cantaban, pro había tal forza n-aquelas voces, puñan no canto unha fé y-un entusiasmo tal que me sentin arrebatado.

Pregunteille a un home novo que estaba a miña veira e coa voz rota pol-a emoción díxome somentes: ¡É o himno!

Confésovos que se me engradaron os ollos e que n-aquel intre as miñas lembranzas viñeron eiqui, a esta nosa terra pra a que eu desexaría unhos fillos que a confesasen e a defendesen con aquil fervor.

Pro con ser significativo este feito aínda me reservaba outros mais emocionantes a cidade dos lagos y-os canles embruxados.

E costume nos países do Norte da Europa de dar concertos co as campañas que gardan as outas torres das catedrales ou dos *befroi*. O de Bruxas é un dos millores do país e vese en toda a chaira de Flandes. Con ocasión das festas do Toisón de ouro poiden presenciar un dos espectáculos mais arrepiantes de emoción que vin na miña vida.

O carrillón do *befroi* daba un concerto de música escolleita que abundaban as composicións do país; a inmersa plaza que se abre os pés estaba ateigada de un público que escoitaba con relixiosa unción os sons que do outo da torre descían sobre as nosas cabezas en singular bautismo musical. O estridor das trompetas misturado co a suavidade das voces y-a dozura das campañas facía un conxunto de unha harmonía maravillosa. Houbera un desexado rubir o ceo envolto n-aquil sudario impalpable. E cando o ánimo estaba xa preto do éxtasis velai que o *befroi* aparece roxo, como si un incendio terrible o fose devorar. A campana solemne soaba maxestosa como pedindo auxilio, y-o carillón, axudadas

trompetas y-arrepuxada pol-as voces da xente que enchía a plaza, entoaba o himno flamenco. Endexa-mais agardaba ver un cadro de maor grandeza, nin que mais fundamente fora o meu ánimo. Aquelo era a voz de Flandes que tomaba corpo, e rubia o ceo como unha oración, como unha demanda; cando un pobo sabe sentir así, cando un pobo sabe cantar de iste xeito, Dios escoitao, y-os homes fanlle xusticia.

Foto de mediados dos 60, na Casa de Campo de Madrid após un acto reivindicativo a favor da liturxia en galego na que están presentes, entre outros, Ben-Cho-Shey e algúns militantes e simpatizantes da UPG en Madrid como Carme Graña, Reimundo Patiño e María, Manolo Conde e Cuqui, Xosé Soto (Pepiño da gaita) e Mari, Bautista Álvarez, Lois Diéguez, Vicente Vázquez, Pilar Allegue, Fernando Campos e Sabela Pita

O amor a lingua vernácula e tal en terras de Flandes que, nas escolas de anormales, emprégase o uso do flamenco con exclusión de todo outro idioma. Eu vin y-escoitei falar en flamenco as nenas xordo-mudas do Colexio de Amberes, xordomudos de Bruxas y-os anormales de Gante. Quizais esto vos pareza unha eisaxeración, pro a verdade é que nas escolas de xordomudos, nas de cegos e nas de anormales mentales tanto de Bruxas, como de Gante, como de Amberes o ensino faise na lingua nai, que é a mais indicada baixo o punto de vista pedagóxico, moito mais si se ten en conta que os anormales, por iste feito, son seres mal dotados; individuos que teñen en deficit as suas facultades e que pol-o tanto son capaces de un menor esforzo. Si este pequeno esforzo se emprega en ensinalles un idioma que non han de falar na sua casa unha vez saídos do colexio, perden o tempo os rapaces y-os mestres. Esta razón que guiou ás autoridades belgas pra prescindir do francés no ensino dos anormales, debía ser tida en conta pol-os nosos governos o legislar n-esta materia, pois o ensinar a falar en castelán a un neno xordomudo que vai a vivir toda a súa vida n-unha aldea da nosa terra, é conde-

nalo o aislamento e facerlle faguer un esforzo inutil.

Deciavis denantes que un dos meios e que se serviron os flamencos para o espallamento y-o ennobrecemento da sua lingua foi o teatro. Y- agora lémbrome de outro espectáculo que ollei n-unha das vilas flamencas de mais enxebrea.

Camiñaba eu sin rumbo pol-a encrucillada de ruas cheas de engado e recendentes de poesía; a cibdade somellaba deserta, y-escoitábase o ecoar dos meus pasos devolto pol-os muros que outrora foran testigos das falcatruadas dos soldados españoles; n-unha reviravolta, que ameazaba ser canella sin saída, dei con unha praza mistura de bosque e de xardin, atei-gada de unha xente tan quedíña que se podían tomar por figuras de cera de algún museu. Tal era o silencio y-a devoción con que estaban. Calqueira houbera matinado haber dado n-un espectáculo relixioso; y-algo había de esto. Aquela praza era un teatro da natureza onde mozos e mozas da millor sociedade representaban a tal hora unha peza dramática pol-o estilo dos autos sacramentales. A representación facíase en língua flamenca, asegún poiden saber, os artistas eran membros de unha sociedade de

amigos da fala. Puxeron aquela tarde varias obras de curta duración e de grande intrés, y-o final da festa o público ergueito e co meso entusiasmo que xa tiña visto outras veces, rezou millor que cantou aquel himno que por todo Flandes me saia o camiño como unha manifestación da conciencia flamenca e como un exemplo a imitar en Galicia.

Somentes contando con un espírito cibdadán como o que teñen estes pobos, que con tanto coitado saben gardar y-esixir os seus dereitos, se pode chegar a un trunfo total das ideas, y-este tivérono os flamingants co a flamenquización da Universidade de Gante que n-istes derradeiros tempos apasionou o pobo belga.

Faleivos hasta d'agora do movemento nacionalista flamenco cuia principal arela, ou millor dito a única, estriva na reivindicación da sua fala postergada oficialmente polo francés; pro vos ben saberes que as nosas aspiracións galeguistas non se reducen o problema importantísimo da fala. Non, nos que debemos gabarnos de conocer millor que os políticos seu-dogalegos as necesidades do noso país, sabemos que ademais da cuestión do idioma hai a cuestión agraria, y-o problema mariñeiro, y-a sangría

emigratoria, y-a falta de comunicacións, e a desigualdade sanitaria, y-a carencia de transportes pra os nosos gandos y-os productos, e mil e mil anqueiras mais que todol-os días se repiten ante a indiferencia dos gobernos centralistas, e que somentes se poden resolver de un xeito lóxico con un criterio exclusivamente galeguista.

Mais denantes apuntar solucións compre que vos reseñe brevemente o calvario de outra nación oprimida, de unha nación celta como a nosa, de chao verdecente como o noso chao, e a cuias costas bretemosas chegan alentos da saudade galega envolvementos nas tépedas ondas da corrente mariña do Gulf Stream. Falo de Irlanda, da mártir das nacións, do país que centos de anos denantes do nacemento de Cristo foi poboado por xentes saídas de Galicia a cuio fronte iba o caudillo celta Milesius, fillo de Breogán.

De este pobo de quen dixo Goldwin que ten a historia mais triste de total-as historias, xa que durante sete séculos non foi mais que unha serie ininterrumpida de loitas, matanzas, asesinatos, malos gobernos, guerras civís, asoballamentos e miserias.

Irlanda, que foi a esclava de Inglaterra hasta os nosos días, pelexando pol-a súa liberdade tiña planteados tres problemas decisivos na súa existencia como nación: a fala, a relixión y-a propiedade agraria.

Fixareime agora somentes no derradeiro, pois é o que ten mais parecido co a situación agraria de Galicia, e de que, pol-o tanto podemos sacar mais ensinanzas.

Inglaterra, domiñadora da Irlanda, impúxolle a esta un réximen de escravitude y-oprobio. Os irlandeses católicos foran desposeídos dos dereitos relixiosos, civís, políticos y-económicos.

As confiscacións tiñanlle arrincado os irlandeses a propiedade das súas terras. Os labregos de Irlanda eran simples arrendatarios da terra que traballaban, e tiñan que reconecer como propietarios os señores ingleses a os que tiñan a obriga de pagar fortes sumas pol-a renda. De iste xe-

Centro Gallego de Madrid, 11 de xuño de 1966: estrea de "A comedia da oliña" polos alumnos do curso de galego. De esquerda a dereita, sentados, Luís C. Coello, Xosé García Caral, Mariano Martín García e María del Sol Vázquez Varela. De pé: Xosé Ramón e Fernández Oxea, Tito Vázquez, Pilar Allegue Agnete, Ayuco (xaponesa), Xosé Roca López, Pilar Torres Baamonde, María Luísa Vide Ocampo e Gonzalo Araujo

to os labregos irlandeses traballaban somentes pra facer ricos a os nobles ingleses. Por si fora pouco aínda tiña que pagar diezmos a eirexa protestante, a pesares de non sela súa.

Os señores podían botalos das terras por calqueira motivo, valendose de leises inxustas e inicuas.

Esto foi a causa de unha grande miseria e de que en vinte anos houbera catro longos periodos de unha fame desoladora. A fame abriulle paso a desesperación, y-os labregos xa fora de si botáronse sobre os seus tiranos e deu comezo unha era de terror que trouxo como resultado a fuxida dos señores ingleses a súa terra.

Un xornal de aquil tempo xuzgaba a situación de Irlanda decindo: "Os crímenes agrarios irlandeses foron o resultado inevitable, non de unha dosis de pecado orixinal na natureza humana dos irlandeses, sinon de un perverso sistema de goberno, que se negou a escoitar as reclamacións legais. Os crímenes agrarios son, polo

tanto, a resposta salvaxe da natureza humana, asoballada y-aldraxada hasta mais a dos límites que pode resistirse. As mesmas causas habrían producido idénticos efectos en calqueira país da Europa".

A lección foi dura pra os ingleses, pro a pesares de isto cabe preguntar: ¿Houberan trunfado na súa xusta rebelión os agrarios irlandeses de teren estado solos? E mais que probable que non. Pro entónces xurdiu o movemento fenian que foi outro movemento de desesperación polo que os fervientes e abnegados patriotas irlandeses véndose xa impotentes pra sacudiren de riba de si o xugo inglés, cansos xa de persecucións e asoballamentos, lanzáronse como bichos acorralados, pol-o camiño do terrorismo e da vanganza, nin recuando nin ante o crímen.

Os fenianos habíanse proposto aterrorizar os ingleses facerlles pagar con sangue os dolores da probe Irlanda, pra elo non reperaron en medios queimando edificios, provocando cando motins, poñendo bombas e asesinando ingleses.

Do outo espírito que guiaba os fenianos, e da súa grandeza de miras da idea o xesto incomparable de Allen, de Larkin e de C'Brien cando subiron o patibulo donde foron executados por haber acometido a policía de Manchester. Denantes da súa morte dirixíronse o tribunal que os xuzgou y-en actitude serea, digna e valente dixéronlle: "Idenos mandar a presenza de Deus: estamos preparados pra

A nosa posición política

DIANTE DAS ELEICTIONS

Explicación inexcusabel.

Ainda non é tarde pra fixar a nosa posición política diante das eleccións inminentes. Pero, en todo caso, a demora en facela pública viulle imposta a este «Grupo» pol-a necesidade de agardar as resolucións definitivas do «Comité Central do Frente Popular» e do noso Consello Executivo Nacional. Ao fin aquel, logo da desautorización que nos consta, preferiu «inorar» o pacto elaborado por unha parte do bloque de esquerras, i-o Centro; Partido político «ad hoc» pra ser estrenado nestas eleccións.

Esta explicación, pol-o que fai o tempo en que se produce este manifesto. No que respeita a aitude que clarexa, ha de saberse que non tivemos ocasión pra denunciála denantes, porque o Comité local do «Frente», nin xiquera convocou ao noso «Grupo» a precipitada xuntanza en que, ao parecer, se consentiu o acordo centro-esquerria. Todo elo, non embargantes térsenos distribuído un posto na coalición lucense, según fixeron públicos os xornaes e lle foi concretamente ordeado ao Presidente de «Izquierda Republicana»; orden recibida e non comunicada, conforme ao traslado que fica no noso poder.

Proceso íntimo dun acordo.

Non nos propomos airear niste documento deslealtades cometidas con nosco. Non é o íntre, nin o lugar. Ademais non somos nos dos, que levamos ao quínteiro os pleitos cativos, nin dos que facemos das retestas domésticas todo o actuar programático. As xentes conocen dabondo todo o pintoresco proceso íntimo tecido en col dunda cobiza personal, que, sin dúbida, estima indispensable, pro porvir da República e pra salvación de Galicia, a súa presenza no próximo Parlamento.

Sexa. Somentes nos compre agardar afervodadamente o triunfo dos candidatos de esquerda e dempois xuzgar onxetivamente a gran laboura parlamentaria que seguramente desenrolarán os que, tendo a obriga de inaugurar un novo xeito político, adquiren a mais indispensable de interrompir a tradición de deputados turistas e xordomudos que, fai meo século, véñenlle proporcionando unha triste sona a nosa provincia.

Unha candidatura única.

Na turbia misturanza dunha candidatura única, que nin se cuidou, con pudor mínimo, de remarcar procedencias, nin diferenciar filiacións; na compañía do ilustre Ministro de Berenguer e de algún outro campeón do transfuguismo, van as esquerras-cinguidas a inédita ideoloxía do Centro—a ganar nesta provincia batallas de decencia política, amostrando rubros anticaciquís e queimándose os beizos con verbas de súpeta galeguidade.

Está ben. Na loita contra un caciquismo lucense, que principalmente robusteceron—compre non esquecelo—compangos cómodos e alternas alianzas e rompimentos da oposición de oxe, todos demandamos un posto ao sol. O «Partido Galeguista» venno ocupando dende o primeiro íntre en que alongou, deica Lugo, o seu programa de acción, cando os outros atacaban con reservas ou calaban con prudencia. Pero ésta é unha cousa, e outra—moi outra—que a asta que finxe soste a bandeira común, sexa somentes pendello que cubra a mercadoría dunha mútua comenenza partidista.

Esto, por unha banda. Pol-a outra, pouca fé poden inspirar os berros de loita anticaciquís guindados pol-os vástagos de aqueles subcaciques que foron a raíz nutricia—deica oxe e non sabemos si mañán—do albre da Rua Nova, que agora se pretende esfolar.

A sinceridade dos propósitos.

Non queremos dudar da sinceridade de ningún propósito dino. Mais tampouco, en tanto non academos a experiencia do que se vai a ensaiar, non poderá confiarse dabondo naquela sinceridade. Nin se poderá evitar que o pobo, arquívador dos bilaterales antecedentes políticos, abra sospeitas lexítimas.

Unha d-elas é, por de pronto, a de que, en realidade, importa mais á tidoada «Coalición», por uns a revancha de retropróximas fuxidas da aita; por outros o desexo de ir a mellorar o escrutinio a carón da planta de estufa do partido gubernamental. Partido non sabemos si autonomista ou centralista, porque aínda non tivo tempo de pensalo. Partido do que, en fin, se saben poucas cousas, a excepción de unha que se coñece ben: a presión a que viu regulando un clima artificial, pra que a incubadora parodie, o próximo día 16, un paridoiro de pitos logrados.

Recomendación aos nosos afiliados.

Absténdonos nós de intervir nestas eleccións, a nosa recomendación perto dos nosos afiliados e simpatizantes, dedúcese claramente.

Dende logo, non é posíbel votar a ningún candidato de dereitas que, en Lugo especialmente, representan o caciquismo secular e o cunecirismo vergoñento. Por principio, os galeguistas somos inimigos naturais dunhas dereitas consustanciales co cesarismo centralista das dinastías extranxeiras que asoballaron a manífica variedade ibérica.

De sempre, as dereitas foron en España imperialistas, antidemocráticas, antiautonomistas, antigalegas. Agora—paradoxicamente—o son máis. A política que viñeron desenrolando sobor de Cataluña e de Euzkadi no bienio mouro, siñifica a recidiva virulenta d-un revellido concepto monárquico, que tiñamos dereito a coídar cañado pol-o inmorredoiro 12 de Abril.

Contra esta política, encetada en España e singularmente destacada en Lugo dende as eleccións de 1933, seguimos estando os galeguistas. E seguiremos. Diputados forasteiros, que sinaron tratados ruinosos pra nosa economía labrega; que nin nos conocen, nin nos aman, nin nos comprenden; que veñen a outor da oligarquía caciquil local—prorrogada por torpeza republicana—o regalo d-un acta; todo eso, endexamais.

Os nosos afillados, os nosos simpatizantes deberán votar, feita exclusión de todas as dereitas, as candidaturas que conteñan nomes de auténticos republicanos, que, pol-o menos, teñan capacidade de galeguización.

Algo máis que episodio electoral.

O «Partido Galeguista» tén acreditado que é insobornabel ao desánimo. Ningún dos seus «Grupos», pois, pode recibir desalentos por unha incidencia de política baixa de teito.

A nosa misión é algo máis que un simple e divertido episodio electoral. A cumplila camiñamos.

Teñen definido os nosos mestres, que a política siñifica pro Galeguismo un accidente, un meio, unha circunstancia que non nos foi posíbel afastar na procura de crear unha concencia autóctona i-unha civilidade ergueita que nos poña en camiño de restaurar a nosa colectividade nacional. Impórtanos eso. O demais, si de algo sirve, e de estímulo pra aguillar o noso traballo, motorizar a nosa fé e afondar a nosa esperanza.

Galicia é o noso sono. Ledamente, modestamente, incansabelmente, seguiremos labourando por Ela con azos renovados cada día. Aluméanos a absoluta seguridade do noso triunfo do mañan, mais ou menos lonxano. O exemplo anda xa por España.

Temos unha idea, un sentimento, una convicción. Pero si non abundara con eso pra continuar adiante, outro pulo nos empurraría con íntima forza inesgotabel: o cumprimento do noso deber.

Lugo, 14 de Febreiro de 1936.

Pol-o "Grupo Galeguista" de Lugo

Ó SEGREDARIO,

Servando Gómez Aller

V.º B.º

O PRESIDENTE,

Xosé Ramón e Fernández Oxea

Tip Montero—Lugo

Abaixo, Ben-Cho-Shey atendendo a caseta de Galaxia na Feira do Libro de Madrid

elo. Non nos arrepentimos de nada, non rectificamos nada. Soio nos resta decir: ¡Dios salve a Irlanda!”

Con un espírito tan sublime como o de estes homes que así sabían morrer ofrecendo a súa vida en holocausto da patria asoballada, forzosamente habíase de conseguir o trunfo aunque os enemigos fosen xentes de temperamento tan frío e corazón tan seco como son os ingleses.

Y-en efecto os gobernos da nación opresora foron pouco a pouco reconecendo a xusticia das reclamacións irlandesa y-unque as máis das veces as melloras foron otorgadas ante a forza dos argumentos irlandeses, estos chegarón a conquistar a tan ansiada autonomía e con ela, a solución do problema agrario devolvéndolle a terra a quen a traballa y-establecendo un réxime cooperativista que conviria adoptar e fomentar na nosa terra.

¿Non vedes no problema agrario de Irlanda un grande parecido co problema agrario galego? Eiqui tamén tiñan os labregos que pagar fortes rendas a señores que endexamais se preocuparon das terras, e que as máis das veces non sabían con seguranza onde caían. De Galicia tamén tiñan fuxido os que pol-a forza da costume aínda se seguían chamando nobleza e habían deixado as súas propiedades en maus de adeministradores rabuñeiros namentras iles gastaban sin tino por aparecer opulentos e por darse o gusto de ser criados do rey.

Por calqueira sitio que botemos unha ollada, veremos na nosa terra a

confirmación de esto que digo. Nos castelos hoxe medios esborrallados, que algún día serviron de defensas a moitas das nosas vilas, e que as máis das veces foron o orixen de elas, viviron n-outros tempos señores que quizais se preocuparian das terras que os rodean e se darían conta das penalidades e das necesidás dos seus traballadores e rendeiros. Aquí os homes, ben que mal, poden alegar algunhos títulos de propiedade sobre as terras, xequera fose pol-o dominio que lle daba o feito de pasear a cotío por elas. Pro ¿podían decir o mesmo os descendentes de aqueles, que nin de lonxe conoían o país, que por unha absurda lei foroal seguían cobrando ata hai pouco unhas rendas

que xa deberan estar caducadas hai tempo por extemporáneas e por estar pagadas con exceso?

En conciencia coido que non.

Pro n-iste caso os que traballan as terras pódense facer donos de elas anque teñan que pagar rendas e foros. Y-esto non sucede en todo Galicia.

Alá pol-as outas terras de Melide e da Arzúa hai grandes extensións de terreos que pertencen a donos ausentes do país. Os labregos de aquelas terras non son propietarios e sin embargo trabállanas. Eiqui tedes un caso parello o que vimos de ver que había na Irlanda.

Nos temos que loitar por forza contra de iste absentismo; temos que defender o reparto adecuado ou a

millor distribución de aquelas terras cuia propiedade detentan indibidamente xentes alleas o agro, y-estamos obrigados a procurar que a terra sexa para quen a traballa.

Pro convén que denantes de seguir faga unha aclaración que estimo necesaria. E mais que probable que entre os que agora me escoita haxa xentes de ideas burguesas, elementos das dereitas a quen es istes postulados que veño de espoñer lles parezan escesivamente radicaes. Eu non vou a criticalos por eso, pro como das miñas verbas poideran deducir que o galeguismo é un ideal comunista, compre que deixe posto moi en claro que isto non é así, que no galeguismo caben total-as ideas que se encamiñen a millora y-a redenzón da Galicia asoballada, e que si na miña conferencia podo chegar a conclusións que a moitos lles parezan demasiado avanzadas, isto non quere decir mais que eu, como galeguista, estou situado nas forzas de choque, nas primeiras liñas da esquerda, pro non por eso deixo de lle dar todo seu valor a retaguardia, porque comprendo que n-un país ben orgaizado, o progreso ha de sel-a resultante de todas as forzas da dereita, da esquerda e do centro que cooperen a millor consecución de iste fin, é decir, que os que amamos a nosa terra, debemos axuntarnos todos esqecendo difrencias de interpretación, e procurar por todol-os meios o noso alcance que o pobo renaza e se eduque politicamente.

Do mesmo xeito que non é o menciñeiro o que cura a un doente, sinon que é iste, é a súa natureza a que reaccionando contra da doenza recobra a saude perdida, do mesmo xeito repitovos, a curación das nosas enfermidades políticas e cívicas, non se ha de facer por milagre, nin moito menos pol-a aplicación do unguento marelo que veña ofrecernos o primeiro gabeante que a nos se chegue na procura de unha acta de diputado. Ise miragre, isa curación maravillosa débemola de facer nos, que somos o pobo doente, reaccio-

nando contra da apatia e contra da falta de civismo, co a axuda de unhas gotiñas de amor a Galicia que nos farán sair trunfantes de esta doenza que pol- grave, hai veces que se somella a morte.

Aló no centro da Europa hai outro pobo eminentemente agrario que, somentes despois da Gran Guerra, chegou a ver cumpridas as suas aspiracións de gobernarse a si mesmo, como un pobo libre. Iste pobo é o checo, donde a poboación labrega representa moi cerca do 50% da totalidade dos habitantes.

Os checos viñeron sufrindo durante mais de cinco séculos a tiranía alemana; y-o idioma checo, que no século XIX fora declarado oficial na Bohemia, na Moravia e na Siles foi constantemente perseguido pol-os asoballadores durante toda a Edade Moderna. No século XIX iniciouse un renacemento literario que tivo que loitar con todol-os obstáculos que decote opoñen os dominadores os pobos escravizados.

Tamén na Bohémia, e sobre todo na Moravia, habia planteado un serio conflito agrario, moi somellante o da Irlanda y-o noso. Abondaban ali os latifundios y-era corrente o absentismo dos propietarios, que deixaban

as terras en maus dos labregos os que explotaban inicualmente.

Os patriotas checos tiveron que loitar bravamente contra da burguesia alemana, conservadora e imperialista. No seu programa tiñan dous problemas pol-os que combatian a vida ou morte. Eran os dous problemas que decote vamos vendo planteados en todol-os pobos asoballados; en total-as nacionalidades europeas que sofren a colonización de outras razas mais absorventes: a libertade da terra y-a libertade da fala.

O enemigo contra quen tiñan que pelexar os checos era d'abondo forte pra que lles quedase a esperanza de trunfar algún dia; e con todo, firmes no seu camiño, traballaron sin descanso hasta que nos nosos dias amañeceu pra iles un abreinte de xusticia; abreinte roxo, tinguido pol-o sangue dos millóns de homes que a verteron en defensa da libertade.

O tratado de Versalles reconeceu a persoalidade da nación checa y-entón tiveron solución os problemas da terra y-os da dignidade cibdadana.

A terra foi de entón acá pra quen a traballa, como é de xusticia que se faga, y-ademais as leiras consideranse como un instrumento de traballo, e pol-o tanto non poden ser embargadas.

Nesta páxina e nas seguintes vemos fotografías da Campaña de propaganda a favor do si no plebiscito do Estatuto de Autonomía. Tomadas nas rúas de Lugo en xuño de 1936

Velei tedes o exemplo actual de outro pobo que trunfa porque soupo defender con dignidade os seus dereitos, e porque tivo valor para loitar hasta conquistar a total reivindicación das suas tradicións. E como istes casos que acabamos de ver, xiquera sexa de moita presa, poderían axuntarse o de Polonia, y-o de Lituania, y-o de Ukania, y-os tantos outros que hoxe poden rexirse a si mesmos por haber chegado a maior idade como pobos.

Mais xa sabedes que a maior idade non se consegue somentes por ter cumprido un tempo determinado, sinon que unha vez chegado a il hai que demostrar que é un capaz de rexerse a si mesmo, e que non lle compren tutores, nin curadores. Y-esa é a nosa laboura; a de educarnos como cibdadans, a de aprender a facer uso dos nosos dereitos pra saber esixilos no seu día; a de facernos con una personalidade como pobo, oumillor dito, a de recobrar a que en mala hora perdimos por deixadez. Y-esto consiguiese con vontade: hai que querer, e hai que querer facer.

Habrédesevos decatado como o denominador común de todos os movementos nacionalistas é a fala. Terán n-unha parte o problema da terra, haberá n-outra a cuestión relixiosa, un pobo loitará por unha reivindicación social, outro farao por diferencias de raza; pro sempre a veira de istes problemas, e con mais urxencia que iles, xurde a cuestión do idioma.

O idioma ten pol-a Europa adiante unha importancia moi difícil de comprender, en pobos como o noso, que perderon a conciencia de si mesmos.

Y-é que o idioma é eso, é a persoalización da conciencia é a característica mais destacada da personalidade de unha nación. A fala é o que mais xunta ou separa os pobos, é o vehiculo do pensamento; a expresión do sentemento; a exteriorización do espírito. Pol-a fala sentimos a irmandade dos homes mais difrentes a nos; y-a fala arrédanos dos que son irmans da raza. Nos entenderémonos millor con un home negro ou marelo que

fale galego, que con un blanco que fale inglés ou alemán. ¿Porqué nos parecen tan alleos a nos os coitados emigrantes que regresan de América falando un castelán absurdo? ¿E pol-o seu traxe señoriteiro tan pouco axeitado a vida da aldea? Non. ¿E pol-a cara queimada do Sol tropical, ou pol-a ostentosa cadea de ouro falso ou pol-o loro que traen de compañía? Non: É única y-exclusivamente pol-a fala; porque ise linguaxe pampero, ou esa xerga cubana chocan co noso paisaxe, e desdicen o pé da lareira, e nin xiquera o entende a facenda afeitada a dozura da lengoa galega.

Pro isto non quer decir, ni por un momento, que o galego sirva somentes pra falarlle a facenda; nin que sexa unha lingua de categoría inferior a ningunha outra, non digo eu peninsular, nin xiquera do mundo inteiro. Non. O galego como idioma, ten os mesmos dereitos que calqueira outro, sexa de donde sexa. E baixo o punto de vista do seu espallamento no planeta, ben sabedes que non se fala somentes en Galicia, sinon é o idioma que falan 10 millóns de portugueses, e no que se expresan 25 millóns de brasileiros, y-o que se escoita decote en toda a ruta de América; nas Azorez y-en Cabo verde; é un idioma que se emprega en Asia y-en África; pro que por riba de todo isto nos temos unha razón fundamental pra usalo con preferencia a ningún outro, y-e que o galego é o noso idioma.

Na psicoloxía de certa clas de mulleres galegas, dase un fenómeno

dino de ser tido en conta, pois revela canto importa o troque de lingua y-hasta que punto leva consigo o troque de personalidade. Cando unha muller que falou a cotío o noso idioma comenza a baixar escalons no orde da estimación persoal; cando a vida a arrempecha as esferas mais baixas do vicio, endexamais a escoitaredes falar en galego. O renegar da sua fala, é como si quixera borrar pra sempre da sua conciencia a lembranza dos tempos millores, dos tempos en que os seus ouvidos castos deprendían dos beizos da sua nai os contos medonñosos y-as cantigas de agarimo. E si a unha de estas mulleres lle falades de pronto na lengoa da sua infancia, veredes como aquelas meixelas, incapaces de ningún rubor, se tinguen de roxo, como si n-aquilo momento a conciencia lle puxer diante de si toda a depravación da sua vida.

E unha lei humana que os homes pensan con arreglo o idioma no que se expresan. A iste respecto, lémbrome agora de unha carta famosa de Eça de Queiroz, na que lle recordaba a unha señora, que lle pedia un profesor de lengoas para o seu fillo, que procurase que iste falase sempre os idiomas alleos con acento portugués. De iste xeito -decía- evitará que o seu fillo chegue a identificarse nunca co francés ou co inglés, e que sexa o que debe ser sempre: portugués.

Esta é unha das causas de que os políticos que hasta agora viñeron falseando a representación de Galicia, non fixeran nunca nada en proveito da

nosa terra. Non podían facelo: falaban en castelán e pensaban en castelán; pol-o tanto pra eles tiña que ter moita mais importancia a exportación dos trigos de Castela, que a libre entrada do millo pra que poideran comer os gandos galegos; necesariamente lles habia de preocupar mais o [...] que o ferrocarril Zamora-Ourense-Santiago.

Por eso nos, queremos que Galicia desperte, e por eso chamamos no corazón dos bos galegos, pra ver si responden con un xesto rebelde, e se dispoñen a cumprir co a súa obrigaçión de cidadans, facendo respetar os dereitos políticos e obrigando os que aspiren a ostentar a represtandión de Galicia a que pensen en galego, e sintan en galego e obren en galego, único xeito de conseguir a solución dos nosos problemas.

Que se acabe de unha vez para sempre esa vergonza de que dende Madrid nos impoñan un deputado. O deputado débeo elixir o pobo, deben ser os electores os que escollan e decidan o representante que mais conveña. A elección ha de ser unha especie de contrato, donde si os electores dan o voto, é a cambio do compromiso formal que adquire o deputado de defendel-os intereses da terra. Namentres esto non sexa así,

y-os pobos sigan aturando a desconocidos que sin pizca de aprensión nin coñecemento dos problemas galegos se prestan a trepar en riba de nos, estarános ben merecido que nos traten como escravos e nos desprezieren como xente incivil e indigna de consideraciós. Entón non teremos dereito a pedir que nos escoiten, e farán ben en negarnos a sal y-a auga, y-en expremernos os bolsillos.

Hai moita xente que, presumindo de avanzada, di que é internacionalista, chámanse os tales a si mesmo cidadan do universo sin cair na conta de que o sentimento de pátria non é una cousa abstracta, sinon que se refire sempre a unha chea de afectos íntimos, de lembranzas da infancia, de sentementos da terra que o espírito ha de referir necesariamente a un lugar xeográfico determinado.

Os que tal din non se decatan de que para ser internacionalista hai que ser primeiro nacionalista, porque si o internacionalismo non é unha federación de nacionalidades o xeito da Federación de Repúblicas Socialistas Soviéticas de Rusia non é nada.

O mundo camiña a grandes pasos cara unha organización mais xusta. A Revolución francesa despertou o sentimento da liberdade nos pobos

americanos que sofrian a colonización da Europa. Esta gran Revolución rusa dos nosos días, que eu coído moito mais importante e de mais proveito que a francesa, tivo entre outras virtudes a incomparable de sacar do seu letargo as nacionalidades europeas que dormían baixo o asoballamento dos pobos domiñadores. Primeiro en Rusia, e como consecuencia da revolución, lograron a súa liberdade os pobos bálticos que estaban xunguidos pol-a tiranía dos zares. Mais tarde na Europa central o tratado de Versalles diulle a liberdade as nacionalidades xermanas y-eslavas asoballadas pol-os Austrias y-os Hohenzollern. Y-ahora mesmo en Asia y-en Africa os indios y-os exipcios están asombrando o mundo cos esforzos tremendos y-o incomparable espírito de cidadanía con que tratan de desbotar da súa terra a opresión inglesa.

Os grandes imperios están hoxe en crisis. A guerra europea demostrou o grande peligro que a súa existencia representa para a conservación da paz mundial, y-os homes de estado, que padecen as consecuencias de aquela tremenda catástrofe, provocada pol-o militarismo imperialista da Alemania ven a solución do problema da paz europea na formación dos Estados Unidos de Europa.

Eu coído tamen que iste seria un gran paso no camiño da fraternidade dos pobos, pro pra levar-a a cabo teñen que conseguir denantes as súas reivindicaciós total-as minorías na-

cionalistas de Europa. E cando todolos pobos estén satisfeitos e gocen da liberdade que hoxe non teñen, poderá ser unha realidade o proxecto dos Estados Unidos da Europa. Entón non haberá o peligro das guerras, porque os pobos pequenos son pacíficos de seu, e sabedores do triste que é o aturar unha dominación allea non tratarán de asoballar a ninguén.

Mais imos a supoñer que os Estados Unidos da Europa fosen xa un feito; que nos agora formásemos parte da federación. ¿Coidades posible que a constitución de estes Estados fose centralista co a capital en París ou en Berlín? Porque entón si algún día se nos ocorria facer unha estrada ou un tren teriamos que ir aló a xestionalo, e por moita e moi abondosa burocracia que houbese na capital dos Estados, sería imposible que en París estivesen o tanto das necesidades do pobo galego. ¿Cal sería entón a solución? Entón, y-ahora, e sempre a millor solución é que nos nos gobernemos a nos mesmos, porque millor sabemos nos as nosas necesidás que as poden saber en París ou en Madrid.

E tanto pra o caso lonxano aínda da formación dos Estados Unidos da Europa, como pra o mais próxima

de unha nova adecuación da vida dos pobos peninsulares, estamos na obriga de prepararnos a ser cidadáns, de aprender a resolver os nosos problemas por nos sin ter que chamar a valedores alleos. E pra isto, non me cansarei de repetilo, non hai mais remedio que sentirse galegos e, como tales, capacitarse pra gobernar a Galicia.

A pouco que recordedes e meditedes na historia da reivindicación dos pobos de que hoxe vos falei, veredes que o paralelismo co caso de Galicia non pode ser maior. Galicia é un pobo colonizado por Castela hai catro séculos e os galegos suxetos a este asoballamento foron perdendo a súa personalidade como pobo, y-a falta de dignidade colectiva fai que agora mesmo haxa galegos que coidan o noso idioma de categoría inferior o castelán, e se maxinan seren mais xente por renegar da nosa fala. Lembrádevos do caso de Irlanda, de Flandes, dos Checos onde vimos que tamén houbo un tempo -o de maior rebaixamento cidadán e de máximo asoballamento- en que estes pobos se avergoñaban de falar nos seus idiomas respectivos. E sin embargo, chegaron a libertarse, pro foi cando recobraron a súa personalidade perdida.

Iste é o caso noso, é o caso de Galicia que en mala hora perdeu a súa y-alma e que agora anda a precurala sin decatarse de que a leva dentro de sí.

Que non sexamos nos como aquel desterrado de Laménai que andaba errante sobre da terra, e un día via rapazas guapas como un sol de maio que brindaban o seu amor casto e puro a rapaces fortes coma buxos, outro día via como nenos e os abós se xuntaban peito contra peito para axudarse a saír dos trollos do camiño, e outro día via o fumar das chimeneas entre brétemas arrastoladas d'unha mañan d'Abri!l, ou ouvía na serán os cantos das labregas lavando pra casa-mater as suas facendas; pero nin aquelas rapazas o miraban, nin aqueles cantos lle traguían ningún lembro, nin aquelas xentes entendían as suas penas; e cando na veira do camiño, canso de camiñar sin fin, desafogaba a súa tristura, nenos e vellos bulrábanse das súas bágoas.

Como aquíl desterrado serán os galegos que non estean identificados co pensamento e co sentemento de Galicia, todol-os seus esforzos perderanse n-unha esterilidade tráxica como a de aquíl home morto sin acougo na procura de unha pátria ■